

Ders : 84

Konu : Kurban (Tarihçe, Hikmet ve Organize)

Kurban; bir adet ve ibadet olarak farklı şekil ve amaç için de olsa insanlık tarihi boyunca hep var olmuştur. Dolayısı ile İslam öncesi câhiliye toplumunun hayatında da kurban önemli bir yer tutardı. İslâm dininde ise, içinde cinayet, şirk, israf, hayvana eziyet ve çevre kirliliği gibi olumsuz unsurları temizlenmiş, Allah emri olan, mal ve sosyal özellikleri bünyesinde barındıran bir ibadet şekline gelmiştir.

İslâm gelmeden önce bilgi zayıf da olsa bazı milletlerde çocuklar, köleler ve esirler putlara kurban edilirdi.¹ Ancak yaygın olan uygulama, hayvanların putlara kurban edilmesi idi. Bilhassa câhiliye dönemi Arapları, yılın belli zamanlarında veya kendilerince önemli kabul edilen olayları vesile ederek, gerek Kabe'de'ki gerekse, diğer bölgelerde bulunan putlarına bağlılıklarını göstermek ve onlara yakınlaşmak gayesiyle deve, sığır, koyun, ceylan gibi hayvanları keserler, akan kanları onların üzerine dökerler, kestikleri kurbanları parçalarlar, bu dikili taşların üzerine bırakırlar, yırtıcı hayvanların ve yırtıcı kuşların yemesini beklerlerdi. Ölen kimsenin kabri başında veya manevi güçlerin şerlerinden korunmak amacıyla kurban kestikleri, ayrıca yeni doğan çocuk için akîka kurbanı kesilip ziyafetler verildiği de olurdu.

Kur'an-ı Kerim'de tam manasıyla ayrıntı verilmese de Hz. Adem (as)'ın iki oğlunun Allah'a kurban takdim ettikleri anlatılıyor ve şöyle buyruluyor:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَنَمْ يُتَقَبَّلُ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

“Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat: Hani birer kurban takdim etmişlerdi de birisinden kabul edilmiş, diğerinden ise kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden), "Andolsun seni öldüreceğim" dedi. Diğeri de "Allah ancak takva sahiplerinden kabul eder" dedi.”²

Yine Kur'an'da ilâhî dinlerin hepsinde kurban hükmünün konulduğu bildiriliyor:

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ

“Biz, her ümmete -(Kurban kesmeye uygun) hayvan cinsinden kendilerine rızık olarak verdiklerimiz üzerine Allah'ın adını ansınlar diye- kurban kesmeyi gerekli kıldık. İmdi, İlahınız, bir tek İlah'tır. Öyle ise, O'na teslim olun. (Ey Muhammed!) O ihlaslı ve mütevazî insanları müjdele!”³

¹ Muvatta, Nezr, 7; İbn Hişâm, I/160-164

² Mâide Suresi, 5/27

³ Hac Suresi, 22/34

İslam Dininde var olan kurban ibadeti ile alakalı olarak Kur'an-ı Kerim'de, hac ibadeti esnasında kesilecek kurbanlarla, kurban bayramında kesilecek kurbanlar konusunda bazı izahlar vardır.⁴

Şöyleki:

فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ

“(Hac yolculuğu için) emin olduğunuz vakit kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmek gerekir.”⁵ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ “Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.”⁶

Fakat ibadetler konusunda takip edilen metoda uygun olarak gerek hac ve umre yapanların gerekse diğer şahısların kurban kesme yükümlülüğü ve diğer kurban türleri hakkındaki hükümler genelde Hz. Peygamber (sas)'in söz ve uygulamasıyla belirlenmiştir. Hz. Peygamber Efendimiz (sas), câhiliye Arapları'nın kurban âdetinin tevhide aykırı olan taraflarını temizledi ve Hz. İbrahim (as)'ın sünnetine uygun biçimde ihya etti. İçerisine sosyal işlevler de yükleyerek zenginleştirdi. Putlar için hayvan kurban etmek şirk, bu şekilde kesilen hayvanlar da murdar, yani haram sayılmıştır.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَاءَ وَالْخَنِزِيرَ وَمَا أَهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ

○ “(Allah) size, sadece ölü hayvanı kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanı haram kıldı.”⁷ âyetinde olduğu gibi. Akîka kurbanı âdeti ise, ana hatlarıyla İslâm döneminde de korunmuştur.

Bu günkü anlamda kurban ibadeti, Resûl-i Ekrem (sas)'in hicretinin 2. senesinde meşru kılınmıştır. Bu seneden itibaren Peygamber Efendimiz (sas), her sene kurban kesmiştir. Daha sonra Hac ve Umre ziyaretlerinde de kurban kesmiştir:

عَنْ أَنَسٍ قَالَ ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَفْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا

Enes (r.a) anlatıyor: “Nebi (s.a.v) iki tane boynuzlu koç kurban etti, bizzat kendi elleri ile boğazladı, besmele çekti, tekbir getirdi ve keserken ayakları ile boynuna çöktü.”⁸

Allah'ın biz kullarından yerine getirmemizi istediği ibadetlerde fertler ve toplumlar için yararlı olduğu taraflarla, bir ibadetin sırf Allah istediği için yapılması ve sadece Allah'a teslim olmanın lüzumunu içeren unsurlar yan yana bulunabilir. Mal ile yerine getirilen kurban ibadetine ise, Allaha kul olma ve ona teslim olma özellikleri olmakla beraber, fert ve topluma yararlı olma yönü daha da ön plana çıkmıştır. Kurban edilen hayvanla, etlik olarak kesilen hayvan arasındaki farkın, kurbanın Allah rızası için bir ibadet olarak kesilmiş olmasıdır.

Bir müslüman kurban kesmiş olmakla, kendisini Allah'ın emrine teslim etmiş, kulluk bilincini pekiştirmiş olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de kesilen kurbanın kan ve eti Allah'a ulaşmaz, ancak kurban kesen insanların dinî duyarlılıkları Allah'a ulaşır denilmektedir:

⁴ Bakara Suresi, 2/196; Kevser Suresi, 108/2

⁵ Bakara, 2:196

⁶ Kevser, 108:2 Bkz. Mâide Suresi, 5/2, 95, 97; Hac Suresi, 22/28, 36, 37; Feth Suresi, 48/25

⁷ Nahl Suresi, 16:115

⁸ Müslim, Udhiyye, H. No: 3635

“Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır.”⁹

Kurban, verdiği nimetlerden dolayı Allah'a şükretme manası da taşır.

Kurban toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu canlı tutar; sosyal adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunur. Bilhassa, belki yılda bir kilo et almaya imkânı olmayan yoksulların bulunduğu ortamlarda kurbanın bu rolünün daha belirgin olarak görülmesi mümkündür. Burada bir anekdota yer vermek güzel olacaktır.

Şöyleki:

“2002 yılında muhtaçlarla buluşan bir yardım kuruluşu, çalışmalarını anlatmak üzere ziyarete gelmişti. Afrika’da bir mülteci kampında yaşadığı bir olayı paylaştı bizimle. Kamp, müslümanlar ve gayri müslimlerden oluşuyordu. Kızıllaç’tan yardımlar geliyor ve bu organizasyonun gayri müslim görevlileri, kamptaki yardım dağılımını yapan Müslüman görevlilere şu şekilde bir soru yöneliyorlardı: Müslüman görevliye hitaben; sen bizim de müslüman kardeşlerimiz var, onlar bizi arayıp-bulurlar, diyorsun. Ama sizinkilerden ne gelen var ne de giden, diyerek moral bozuyor ve ümitsizliğe sevk ediyordu. Müslüman görevli, Yakub (a.s) gibi Yusuf’unu her an bulacakmışçasına umut dolu bir biçimde; Onlar bizi unutmazlar diye karşılık verdi. Bizim yardım için geldiğimizi görünce, önce secdeye vardı, sonra oynamaya başladı. Sonra döndü ve ekledi. Umutlarımı boşa çıkarmayan Rabbime hamdolsun. Bilahere sorduk kendisine. Önce secde, sonra oyun. Bunun anlamı ne? Secde yaptım; sizi gönderen Rabbime şükür için. Oynadım; çünkü bugün benim bayramım, dedi.”

Öbür taraftan kurban, zengine malını Allah rızâsı için vermenin, yardımlaşmanın ve paylaşmanın zevk ve alışkanlığını verir. Onu cimrilik hastalığından ve dünya malına esaretten kurtarır. Fakire de varlıklı kullar aracılığıyla Allah'a şükretmeyi, dünya nimetinin yeryüzündeki dağılımı konusunda karamsarlık ve düşmanlıktan kendini kurtarmayı ve kendini toplumunun bir üyesi olarak hissetmeyi öğretir. Her ne kadar kurban, sosyal dayanışma ve malî yardım anlamını taşısa da bir ibadet olarak öz ve biçim olarak ayrı anlam ve hikmetleri içinde barındırır. Dolayısı ile kurban kesme yerine başka bir ibadetin yapılması; örnek olarak kurbanın parasının dağıtılması, fakirlere gıda yardımı yapılması, namaz kılınıp, oruç tutulması caiz olmaz ve kurban yerine geçmez.

Kurban kesmenin hikmetleri sadedinde kısaca ifade edilen hususların daha da bir yerini bulması için kesilecek kurbanların çok daha iyi değerlendirilmesi gerekir. Bundan dolayı da ihtiyaç içinde bulunan daha çok insana kurbanların ulaştırılması için kurban kesimi organizeli yapılmalıdır. Bunun hakikaten daha yararlı olduğu ve olacağı farkedilmiş ki, bu gün yeryüzünde kurban organizesi yapan bir çok resmi ve özel vakıf ve dernek bulunmaktadır. İşte bu organizasyonlardan en büyük ve en etkin faaliyeti sürdüren bir dernek de merkezi Almanya’da bulunan Hasene Yardım Derneğidir. Her sene daha çok insanımıza ulaşan ve on binlerce kardeşimizin kurbanlarını alarak en son yüz elli bin sınırına yaklaşan genç bir dernek olan Hasene, bu sene de bu hayırlı hizmetleri ifa etmek üzere her türlü ön hazırlıklarını tamamlamış ve toplumumuzun huzuruna çıkmış bulunmaktadır. Biz deriz ki, bunca hayırlı çalışmalara imza atan bu hayır kurumunu bu kurban bayramında da yalnız

⁹ Hac Suresi, 22:37

bırakmayalım, kurban bağışlarımızla kilitlenen hedefe bir adım daha yaklaşması için onlara yardımcı olalım, kurban verelim, kurban toplayalım ve hayrın daha yaygın hale getirilmesini sağlayalım. İnşallah...

Alınacak Dersler:

1. Kurban, kadim bir ibadet şeklidir ve insanlığın tarihi ile orantılıdır.
2. Kurban, verilerek kazanılan ibadetlerin önemlilerindedir.
3. Kurban, adından da anlaşılacağı gibi, kişiyi Rabbine yaklaştırır; kulluğumuzu pekiştirir; malını veremeyen insanın Rabbine teslim olma iddiası havada kalır.
4. Kurban, tek tek küçük bir ibadet gibi ama, toplandığı zaman büyük nehirler gibi, bereket fışkırır; yeni yeni atmosferler meydana getirir.
5. Diğer ibadetler de cemaatle daha bereketli hale geldiği gibi, kurban da organize ile yapılırsa, çok daha büyük bereketlerin oluştuğu tecrübelerle sabit olmuştur.

Not: Bu hafta:

Her idareçimiz kendi cemaatimizin dışında en az 2 adet kurban toplamalıdır.